

Гендерні особливості внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу

Вікторія Станішевська*

Старший викладач

Уманський національний університет

20300, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3324-8988>

♦ **Анотація.** У статті представлено результати теоретичного та емпіричного дослідження гендерних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням психоемоційного навантаження на підлітків в умовах воєнного стану, що супроводжується підвищенням рівня тривожності, емоційної напруги, внутрішньої дезорганізації та порушенням процесів особистісного самовизначення. Особливої значущості проблема набуває у підлітковому віці, який є сенситивним періодом формування самооцінки, ідентичності та системи міжособистісних взаємин. Метою дослідження було визначення гендерних особливостей переживання внутрішньоособистісного конфлікту підлітками в умовах пролонгованого воєнного стресу та виявлення специфіки їх емоційного реагування і способів психологічної адаптації. Теоретичний аналіз ґрунтувався на сучасних наукових підходах до розуміння внутрішньоособистісного конфлікту, психологічних особливостей підліткового віку та впливу хронічного стресу на психічний розвиток особистості. Емпіричне дослідження проведено серед підлітків віком 13-16 років, які проживають в умовах систематичного впливу воєнних подій. Для вивчення особливостей внутрішньоособистісного конфлікту використано комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на визначення рівня тривожності, особливостей самооцінки, фрустраційних реакцій, копінг-стратегій та механізмів психологічного захисту. Для статистичної обробки результатів застосовано методи кількісного аналізу та критерій Стюдента. У результаті емпіричного дослідження було виявлено гендерну специфіку внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу. Доведено, що дівчатам притаманні вищі показники особистісної (49 балів) та ситуативної тривожності (50 балів), переважання інтрапунітивних реакцій (62 %) і копінг-стратегії пошуку соціальної підтримки (67 %), тоді як хлопці частіше виявляли екстрапунітивні реакції (58 %) та стратегію уникання (61 %). Практична цінність дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для розробки гендерно орієнтованих програм психологічного супроводу та психоемоційної підтримки підлітків в умовах воєнного стану. Результати дослідження можуть бути використані психологами, соціальними педагогами та фахівцями у сфері психічного здоров'я для профілактики дезадаптивних проявів, розвитку стресостійкості та формування ефективних стратегій психологічної адаптації підлітків

♦ **Ключові слова:** підлітковий вік; механізми психологічного захисту; стресостійкість; самооцінка; тривожність; стратегії подолання; психологічна адаптація

♦ Вступ

З початком повномасштабної війни в Україні (2022 рік) тривога є найпоширенішим психологічним станом усього українського суспільства. При цьому тривога, викликана бойовими діями, поєднується з віковими

Приклад цитування::

Stanishevskaya, V. (2026). Gender-specific characteristics of intrapersonal conflict in adolescents under conditions of chronic war-related stress. *Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 21(4), 62-68. doi: 10.33099/2617-6858-26-21-4-62-68.

Історія статті: Отримано: 17.03.2026; Доопрацьовано: 30.07.2026; Прийнято: 25.08.2026; Опубліковано: 31.08.2026

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Автор-кореспондент (stanishevskayaviktoriya@ukr.net)

особливостями і станом особистості. Особливо вразливою до впливу тривалого стресу є молодь, яка перебуває на етапі активного особистісного становлення, професійного самовизначення та формування життєвих цінностей. Тривале перебування в умовах невизначеності, загрози безпеці та вимушених змін звичного способу життя може посилювати прояви тривожності, негативно впливати на емоційне благополуччя, адаптаційні можливості та психічне здоров'я молодих людей. Умови війни суттєво впливають на психоемоційний стан підлітків, вимагаючи глибокого та виваженого аналізу щодо їхньої психіки, як було зазначено А. Kurapov *et al.* (2023). Дослідження цієї теми допоможе розкрити важливі аспекти впливу воєнного конфлікту на психічне здоров'я підлітків. У наукових працях L. Zasiiekina *et al.* (2025) зазначається, що наслідки воєнного часу на вразливі особистості виявляються у розвитку посттравматичного стресового розладу, тривоги, депресії та інших психологічних проблем. Підлітки потребують особливої підтримки з боку фахівців, бо мають певні особливості проживання таких складних часів (Peltonen, 2024; Solonenko, 2025). Внутрішньоособистісний конфлікт у підлітковому віці може проявлятися у суперечностях між потребами, цінностями, прагненнями та реальними можливостями особистості. У дослідженнях E. Pfeiffer *et al.* (2024) та Y. Kharchenko & L. Onufrieva (2025) автори наголошують, що в умовах воєнного стресу ці суперечності посилюються, що негативно впливає на психоемоційний стан підлітків, їхню поведінку, соціальну адаптацію та міжособистісні взаємини.

Особливого значення набуває дослідження гендерних особливостей переживання внутрішньоособистісного конфлікту, оскільки хлопці та дівчата по-різному реагують на стресові ситуації, використовують різні механізми психологічного захисту та копінг-стратегії. Проблема внутрішньоособистісного конфлікту є предметом дослідження багатьох українських та міжнародних науковців. Науковці розглядають внутрішньоособистісний конфлікт як зіткнення суперечливих мотивів, потреб, цінностей і прагнень особистості. Сучасні психологічні дослідження засвідчують, що вплив воєнних конфліктів на психіку підлітків має тривалий і пролонгований характер (Osokina *et al.*, 2023). Так, у своїй роботі K. Zhurba (2022) підкреслює, що значущими психотравмуючими чинниками для підлітків в умовах війни є сигнали повітряної тривоги, обстріли та бомбардування, емоційне напруження дорослих, терористичні загрози, обмеження воєнного часу, руйнування житла, тривале перебування в укриттях, а також інформаційний вплив повідомлень про насильство, загибель людей, полон і тортури. Для підлітків, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, додатковими стресогенними факторами виступають постійна загроза життю, переживання втрати близьких, складнощі евакуації та травматичні спогади про воєнні події. Результати емпіричного дослідження T. Palko &

K. Travina (2024) також підтверджують суттєвий негативний вплив війни на психоемоційне благополуччя українських підлітків. Авторами встановлено високі показники ситуативної тривожності майже у половині досліджуваних, а також наявність клінічно виражених депресивних проявів у значної частини респондентів.

S. Kuzikova *et al.* (2024) досліджують проблеми психологічної допомоги особистості в умовах війни, впливу хронічного стресу на психічне здоров'я та особливостям психологічної адаптації дітей та підлітків до кризових умов. Автором O. Minenko (2024) було емпірично доведено, що у більшості українських підлітків спостерігається значне підвищення ситуативної тривожності, тоді як рівень особистісної тривожності залишається в цілому невисоким. Виявлені у дослідженні гендерні відмінності також корелюють із результатами праць I. Zhdanova & I. Reva (2020) які зазначають, що дівчата більш схильні до внутрішніх переживань, емоційної рефлексії та внутрішньоособистісних суперечностей, тоді як хлопці частіше демонструють зовнішні поведінкові реакції та конфліктні способи реагування. Внутрішньоособистісний конфлікт у підлітковому віці може проявлятися у суперечностях між потребами, цінностями, прагненнями та реальними можливостями особистості. В умовах воєнного стресу ці суперечності посилюються, що негативно впливає на психоемоційний стан підлітків, їхню поведінку, соціальну адаптацію та міжособистісні взаємини.

Встановлено, що як юнаки, так і дівчата вважають найбільш ефективним способом подолання внутрішньоособистісного конфлікту досягнення внутрішньої рівноваги, емоційного самоконтролю та пошуку компромісу між власними потребами, переживаннями й соціальними очікуваннями. Основними чинниками виникнення внутрішньоособистісних конфліктів респонденти визначили переживання несправедливості, емоційні образи, труднощі у взаєморозумінні з оточенням, невпевненість у собі, суперечності між власними бажаннями та вимогами соціального середовища. Дослідження особливостей реагування на внутрішньоособистісний конфлікт показало, що юнаки частіше використовують поведінкові та діяльнісні способи подолання внутрішньої напруги, тоді як дівчата більшою мірою орієнтуються на емоційне осмислення переживань, рефлексію та пошук психологічної підтримки. Метою статті були теоретичний та емпіричний аналіз гендерних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу.

♦ Матеріали та методи

Емпіричне дослідження було спрямоване на виявлення гендерних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу. У дослідженні взяли участь 60 підлітків віком від 13 до 16 років, серед яких 30 юнаків та 30 юнок. Формування вибірки здійснювалося за принципом цілеспрямованого

відбору відповідно до мети дослідження. Основними критеріями включення були підлітковий вік, проживання в умовах воєнного стану та добровільна згода на участь у дослідженні. Усі респонденти на момент проведення дослідження перебували в умовах систематичного впливу воєнних подій, зокрема повітряних тривог, інформаційного навантаження та пов'язаних із війною соціально-психологічних ризиків.

Проведення дослідження відповідало етичним принципам психологічної науки щодо роботи з неповнолітніми особами. Перед початком збору емпіричних даних учасникам та їхнім батькам або законним представникам було надано інформацію про мету, завдання та процедуру дослідження. Участь у дослідженні була добровільною, анонімною та конфіденційною. Від батьків було отримано інформовану згоду на участь дітей у дослідженні, а підлітки підтвердили власну добровільну згоду на участь у психодіагностичних процедурах. Учасники мали право відмовитися від участі на будь-якому етапі дослідження. Дослідження проводилося відповідно до етичних стандартів American Sociological Association's Code of Ethics (2018). Для комплексного вивчення гендерних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту використовувався комплекс психодіагностичних методик:

- ♦ шкала реактивної та особистісної тривожності E. Gaudry & C. Spielberger (1970);
- ♦ методика діагностики самооцінки (Assessment of self-esteem using the Dembo-Rubinstein method, n.d.);
- ♦ опитувальник копінг-стратегій R. Lazarus & S. Folkman (1984);
- ♦ методика вивчення фрустраційних реакцій S. Rosenzweig (1945);
- ♦ методика дослідження механізмів психологічного захисту «Індекс життєвого стилю» (Life Style Index, LSI) за R. Plutchik et al. (1979).

Обраний комплекс методик забезпечив можливість всебічного дослідження психологічних характеристик, які безпосередньо пов'язані з проявами внутрішньоособистісного конфлікту в підлітковому віці та можуть змінюватися під впливом хронічного воєнного стресу. Для статистичної обробки результатів використовувалися методи описової статистики (обчислення середніх значень, стандартних відхилень та відсоткових показників), а також t-критерій Стюдента для незалежних вибірок. Використання зазначеного критерію було обґрунтоване необхідністю порівняння середніх показників двох незалежних груп – хлопців і дівчат. Оскільки вибірка складалася з двох рівних незалежних груп ($n = 30$ у кожній), а досліджувані показники були представлені кількісними шкальними даними, для перевірки статистичної значущості гендерних відмінностей застосовано t-критерій Стюдента для незалежних вибірок. Статистично значущими вважалися відмінності при рівні значущості $p \leq 0,05$. Дослідження проводилося у 2025 році на базі Уманської гімназії Черкаської міської ради.

♦ Результати та обговорення

Для аналізу гендерних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу було застосовано «Шкала реактивної та особистісної тривожності E. Gaudry & C. Spielberger (1970), яка дозволила виявити наявність статистично значущих гендерних відмінностей у переживанні внутрішньоособистісного конфлікту підлітками в умовах хронічного воєнного стресу. Результати дослідження особистісної та ситуативної тривожності представлено на Рисунку 1.

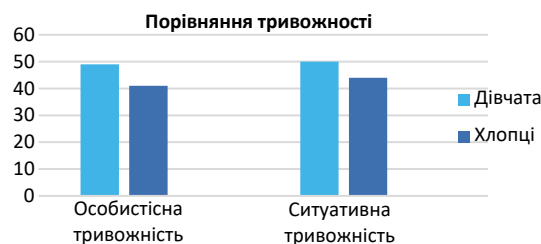

Рисунок 1. Рівень ситуативної тривожності за методикою

Джерело: створено автором на основі E. Gaudry & C. Spielberger (1970)

У результаті дослідження було з'ясовано наявність статистично значущих гендерних відмінностей у переживанні внутрішньоособистісного конфлікту підлітками в умовах хронічного воєнного стресу. Експериментально підтверджено, що дівчата демонструють вищий рівень особистісної та ситуативної тривожності порівняно з хлопцями. Середній показник особистісної тривожності у дівчат становив 49 балів, тоді як у хлопців – 41 бал. За шкалою ситуативної тривожності показники також були вищими у дівчат – 50 балів проти 44 балів у хлопців. Наступним кроком дослідження є аналіз рівня фрустраційних реакцій за методикою вивчення фрустраційних реакцій S. Rosenzweig (1945), яка дозволила з'ясувати наявність статистично значущих гендерних відмінностей у переживанні внутрішньоособистісного конфлікту підлітками в умовах хронічного воєнного стресу. Результати дослідження гендерних фрустраційних реакцій представлено на Рисунку 2.

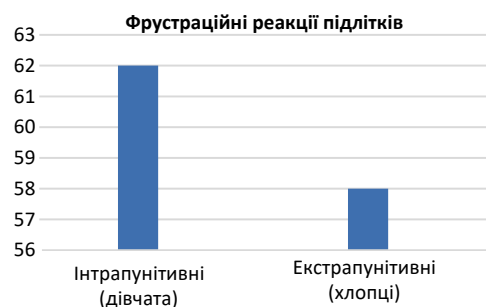

Рисунок 2. Гендерні особливості фрустраційних реакцій за методикою вивчення фрустраційних реакцій

Джерело: створено автором на основі S. Rosenzweig (1945)

У ході дослідження фрустраційних реакцій встановлено, що хлопці частіше демонстрували екстрапунітивний тип реагування, який проявлявся у схильності до агресивних або звинувачувальних реакцій. Для дівчат більш притаманими були інтрапунітивні реакції, спрямовані на самозвинувачення, внутрішнє переживання та емоційну напругу. Середній показник інтрапунітивних реакцій у дівчат становив 62 %, тоді як у хлопців – 38 %. Натомість екстрапунітивні реакції переважали у хлопців (58 %) порівняно з дівчатами (34 %). Отримані результати свідчать про різні моделі емоційного реагування на психотравмувальні обставини.

Результат дослідження за опитувальником копінг-стратегій R. Lazarus & S. Folkman (1984) встановлено, що для дівчат більш типовим виявилось прагнення до емоційного опрацювання переживань через міжособистісну взаємодію, вербалізацію власного стану та пошук підтримки серед значущого оточення. Тоді ж як хлопцям більш притаманим було уникання, відволікання або поведінкові способи подолання стресу. Результати дослідження копінг-стратегій представлено на Рисунку 3.

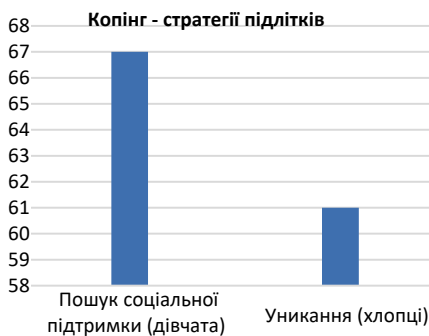

Рисунок 2. Гендерні особливості копінг-стратегій за опитувальником копінг-стратегій

Джерело: створено автором на основі R. Lazarus & S. Folkman (1984)

Середній показник використання стратегії пошуку соціальної підтримки у дівчат становив 67 %, тоді як у хлопців – 42 %. Водночас стратегія уникання частіше спостерігалася у хлопців (61 %) порівняно з дівчатами (39 %). За допомогою методики дослідження механізмів психологічного захисту «Індекс життєвого стилю» (Life Style Index, LSI) за R. Plutchik et al. (1979) вдалося засвідчити існування гендерних відмінностей у способах психологічного реагування на стрес. Серед дівчат домінують такі захисні механізми як раціоналізація, регресія та соматизація переживань. Вони частіше схильні до внутрішнього аналізу проблем та емоційного переживання конфлікту. Для хлопців більш характерним виявилось використання захисних механізмів, спрямованих на мінімізацію усвідомлення емоційного дискомфорту та збереження внутрішнього контролю над власним психологічним станом.

За допомогою Assessment of self-esteem using the Dembo-Rubinstein method (n.d.), підтвердилося припущення, що у значної частини підлітків спостерігається нестійкість уявлень про себе та внутрішня суперечливість самооцінки. А саме у вибірці дівчат частіше фіксувалися занижені показники самооцінки, емоційна невпевненість та залежність від соціального схвалення. Тоді ж, як у вибірці хлопців виявлено тенденцію до демонстрації завищеної або компенсаторної самооцінки. В умовах хронічного воєнного стресу підлітки обох груп переживали труднощі особистісного самовизначення, невизначеність життєвих перспектив та підвищену внутрішню конфліктність. Проведений аналіз дозволив простежити специфіку психологічного реагування підлітків залежно від гендеру, що проявилось у відмінностях емоційного переживання, поведінкових реакцій та способів подолання стресових ситуацій.

Результати емпіричного дослідження підтверджують, що хронічний воєнний стрес негативно впливає на психоемоційний стан підлітків та посилює внутрішньоособистісні конфлікти, що узгоджується з результатами сучасних психологічних досліджень. Аналіз емпіричних даних засвідчив наявність відмінностей у характері переживання внутрішньоособистісного конфлікту залежно від гендеру. Для дівчат більш типовими виявилися внутрішньоспрямовані емоційні реакції, підвищений рівень тривожності та схильність до глибокого переживання емоційної напруги. Натомість психологічне реагування хлопців частіше проявлялося через зовнішні поведінкові форми, зокрема агресивність, емоційне дистанціювання та уникання відкритого переживання власних емоційних станів. Отримані результати актуалізують потребу у створенні гендерно орієнтованих програм психологічного супроводу підлітків, адаптованих до умов тривалого воєного стресу.

Результати проведеного дослідження узгоджуються з висновками сучасних українських і міжнародних науковців щодо впливу хронічного стресу на психоемоційний стан підлітків та гендерної специфіки переживання внутрішньоособистісних конфліктів. Проведене дослідження підтвердило наявність гендерної специфіки внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу. Отримані результати засвідчили, що дівчата характеризуються вищими показниками особистісної та ситуативної тривожності, більшою схильністю до інтрапунітивних реакцій і пошуку соціальної підтримки, тоді як хлопці частіше демонструють екстрапунітивні форми реагування та стратегії уникання. Такі дані узгоджуються з висновками Т. Palko & К. Travina (2024), які встановили, що воєнні події істотно впливають на психоемоційний стан підлітків, спричиняючи зростання тривожності, емоційної напруги та почуття невизначеності. Водночас автори зазначають, що дівчата більшою мірою схильні до емоційного переживання стресових подій, що підтверджується результатами нашого дослідження.

Особливого значення набуває дослідження гендерних особливостей переживання внутрішньоособистісного конфлікту, оскільки хлопці та дівчата по-різному реагують на стресові ситуації, використовують різні механізми психологічного захисту та копінг-стратегії (Bezlyudna & Korchakova, 2021; Karnaukh & Butenko, 2023). Дослідники підкреслюють, що підлітковий вік характеризується емоційною нестабільністю, загостреним переживанням власної значущості, прагненням до самоствердження та формуванням особистісної ідентичності. Результати авторської анкети О. Fedorinova & Y. Narochka (2022) засвідчили наявність гендерних відмінностей у переживанні внутрішньоособистісного конфлікту підлітками. Зокрема, юнаки частіше схильні до відкритого прояву внутрішнього напруження через зовнішні поведінкові реакції, імпульсивність та вербальне вираження негативних емоцій. Натомість дівчата більшою мірою переживають внутрішні суперечності на емоційному рівні, демонструючи схильність до самоаналізу, тривожності та уникнення відкритого прояву внутрішніх переживань.

Виявлені особливості тривожності також співзвучні результатам дослідження О. Minenko (2024), яка наголошує на високому рівні тривожних переживань у підлітків, що проживають в умовах воєнного конфлікту. На думку автора, постійна загроза безпеці, невизначеність майбутнього та тривале перебування у стресогенному середовищі сприяють формуванню стійкого емоційного напруження. Отримані дані розширюють ці висновки, демонструючи, що інтенсивність таких переживань має гендерну специфіку та по-різному відображається у способах реагування хлопців і дівчат. Результати дослідження також узгоджуються з положеннями S. Kuzikova *et al.* (2024) щодо впливу війни на психологічне благополуччя дітей та підлітків. Вчені підкреслюють, що тривала дія стресогенних чинників воєнного часу активізує захисно-адаптаційні механізми особистості та зумовлює пошук ефективних способів психологічного подолання складних життєвих обставин. У авторському дослідженні це знайшло відображення у відмінностях копінг-поведінки підлітків: дівчата частіше звертаються до соціальної підтримки як ресурсу подолання труднощів, тоді як хлопці частіше використовують уникання, що може свідчити про різні механізми психологічної адаптації до умов хронічного воєнного стресу.

Одержані результати частково перегукуються з висновками K. Zhurba (2022), яка наголошує, що війна суттєво впливає на смислотворчу сферу сучасних підлітків, змінюючи систему цінностей, життєві орієнтири та уявлення про майбутнє. Саме трансформація смислової сфери особистості може виступати одним із чинників виникнення та загострення внутрішньоособистісних конфліктів у підлітковому віці. Виявлені відмінності між хлопцями та дівчатами свідчать про те, що переживання таких конфліктів опосередковується не лише віковими особливостями, а й гендерно

зумовленими способами осмислення стресових подій. Водночас результати дослідження узгоджуються з положеннями О. Fedorinova & Y. Narochka (2022) щодо ролі емоційно-особистісних чинників у розвитку внутрішніх суперечностей особистості. Автори підкреслюють, що внутрішньоособистісний конфлікт формується внаслідок зіткнення суперечливих потреб, цінностей та прагнень, а його перебіг значною мірою залежить від індивідуальних особливостей емоційного реагування. Отримані дані підтверджують це положення та демонструють, що в умовах хронічного воєнного стресу такі суперечності можуть посилюватися, набуваючи різних форм прояву залежно від гендерної належності підлітків.

Слід також зазначити, що сучасні європейські дослідження психологічних наслідків війни для підлітків, зокрема праці A. Maftai *et al.* (2022), підтверджують, що навіть опосередковане переживання воєнних подій спричиняє підвищення тривожності, емоційної нестабільності та криз ідентичності у молоді. Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують сучасні наукові дані про те, що хронічний воєнний стрес виступає потужним чинником загострення внутрішньоособистісних конфліктів підлітків та зумовлює специфіку їх переживання залежно від гендерних особливостей.

✦ Висновки

Проведене теоретичне та емпіричне дослідження дало змогу встановити, що хронічний воєнний стрес виступає вагомим психотравматичним чинником, який суттєво посилює внутрішньоособистісні конфлікти підлітків та ускладнює процеси їх емоційної адаптації, самовизначення і формування особистісної ідентичності. Виявлено, що в умовах тривалого впливу воєнних подій внутрішньоособистісний конфлікт набуває ознак стійкої емоційної напруги, супроводжується підвищенням тривожності, внутрішньою суперечливістю самооцінки та порушенням відчуття психологічної безпеки. У результаті емпіричного дослідження виявлено гендерну специфіку внутрішньоособистісного конфлікту підлітків в умовах хронічного воєнного стресу. Доведено, що дівчатам притаманні вищі показники особистісної (49 балів) та ситуативної тривожності (50 балів), переважання інтрапунітивних реакцій (62 %) і копінг-стратегії пошуку соціальної підтримки (67 %), тоді як хлопці частіше виявляють екстрапунітивні реакції (58 %) та стратегію уникання (61 %). Водночас у підлітків обох статей виявлено нестійкість самооцінки, труднощі особистісного самовизначення та підвищений рівень внутрішньої конфліктності.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє концептуалізувати внутрішньоособистісний конфлікт підлітків в умовах хронічного воєнного стресу як складний багаторівневий психологічний феномен, детермінований взаємодією стресогенних умов воєнного середовища, вікових особливостей психічного розвитку

та гендерної специфіки емоційного реагування. Встановлені відмінності у способах переживання конфлікту та механізмах психологічної адаптації свідчать про необхідність диференційованого підходу до організації психологічного супроводу підлітків. Обмеження дослідження пов'язані з відносно невеликим обсягом вибірки, локальністю її формування та використанням переважно психодіагностичних методик самооцінного типу, що може впливати на узагальнення отриманих в дослідженні результатів. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаються у розширенні вибірки респондентів, здійсненні лонгітюдних досліджень психоемоційного стану підлітків, аналізі впливу сімейних

та соціокультурних чинників на перебіг внутрішньоособистісних конфліктів, а також у розробці та апробації ефективних програм психологічної допомоги підліткам в умовах тривалого воєнного стресу.

◆ Подяку

Немає.

◆ Фінансування

Немає.

◆ Конфлікт інтересів

Немає.

◆ Джерела

- [1] American Sociological Association's Code of Ethics. (2018). Retrieved from <https://surl.li/xruaac>.
- [2] Bezlyudna, V.I., & Korchakova, N.V. (2021). *Ontogenetic aspects of gender stereotyping and polarization*. In R.V. Pavelkiva & N.V. Korchakova (Eds.), *Philosophy of the educational space: A psychological perspective* (pp. 144-175). Kyiv: Centre for Educational Literature.
- [3] Fedorinova, O.S., & Hapochka, Y.O. (2022). *Gender determination of the choice of styles of behavior by students in conflict situations*. *Current Problems of Psychology in Educational Institutions*, 12, 118-128.
- [4] Gaudry, E., & Spielberger, C.D. (1970). Anxiety and intelligence in paired-associate learning. *Journal of Educational Psychology*, 61(5), 386-391. doi: 10.1037/h0029796.
- [5] Karnaukh, L.P., & Butenko, O.H. (2023). Gender socialization of the individual in the context of the transformation of Ukrainian society. In *Innovative projects and programs in the fields of psychology, pedagogy, and education* (pp. 544-583). Riga: Baltija Publishing. doi: 10.30525/978-9934-26-282-1-23.
- [6] Kharchenko, Y., & Onufrieva, L. (2025). Psychological trauma experienced by adolescents during the war in Ukraine. *Psychological Perspectives*, 45, 161-176. doi: 10.29038/2227-1376-2025-45-kha.
- [7] Kurapov, A., Kalaitzaki, A., Keller, V., Danyliuk, I., & Kowatsch, T. (2023). The mental health impact of the ongoing Russian-Ukrainian war 6 months after the Russian invasion of Ukraine. *Frontiers in Psychiatry*, 14, article number 1134780. doi: 10.3389/fpsy.2023.1134780.
- [8] Kuzikova, S., Zlyvkov, V., Lukomska, S., Shcherbak, T., & Kotukh, O. (2024). *Psychological assistance to the individual in war conditions*. Kyiv-Nizhyn: M.M. Lysenko Private Publisher.
- [9] Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer Publishing Company.
- [10] Loshenko, O., Palíšek, P., Straka, O., Jabůrek, M., Portešová, Š., & Ševčíková, A. (2024). Impact of the war in Ukraine on the ability of children to recognize basic emotions. *International Journal of Public Health*, 69, article number 1607094. doi: 10.3389/ijph.2024.1607094.
- [11] Maftai, A., Dănilă, O., & Măirean, C. (2022). The war next-door – a pilot study on Romanian adolescents' psychological reactions to potentially traumatic experiences generated by the Russian invasion of Ukraine. *Frontiers in Psychology*, 13, article number 1051152. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1051152.
- [12] Minenko, O.O. (2024). Research on the features of adolescent anxiety in conditions of military conflict. *Scientific Notes. Series "Psychology"*, 3, 47-54. doi: 10.32782/cusu-psy-2024-3-7.
- [13] Osokina, O., Silwal, S., Bohdanova, T., Hodes, M., Sourander, A., & Skokauskas, N. (2023). Impact of the Russian invasion on mental health of adolescents in Ukraine. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 62(3), 335-343. doi: 10.1016/j.jaac.2022.07.845.
- [14] Palko, T., & Travina, K. (2024). The influence of war on the psycho-emotional state of adolescents. *Prospects and Innovations of Science. Series "Psychology"*, 8(42), 832-844. doi: 10.52058/2786-4952-2024-8(42)-832-844.
- [15] Peltonen, K. (2024). Children and war – vulnerability and resilience. *European Journal of Developmental Psychology*, 22(3), 340-352. doi: 10.1080/17405629.2024.2382410.
- [16] Pfeiffer, E., Garbade, M., & Sachser, C. (2024). Traumatic events and posttraumatic stress symptoms in a treatment-seeking sample of Ukrainian children during the war. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 18, article number 25. doi: 10.1186/s13034-024-00715-1.
- [17] Plutchik, R., Kellerman, H., & Conte, H.R. (1979). A structural theory of ego defenses and emotions. In C.E. Izard (Ed.), *Emotions in personality and psychopathology. Emotions, personality, and psychotherapy* (pp. 227-257). Boston: Springer. doi: 10.1007/978-1-4613-2892-6_9.
- [18] Rosenzweig, S. (1945). The picture-association method and its application in a study of reactions to frustration. *Journal of Personality*, 14(1), 3-23. doi: 10.1111/j.1467-6494.1945.tb01036.x.

- [19] Assessment of self-esteem using the Dembo-Rubinstein method. (n.d.). Retrieved from <https://estet-centr.com/wp-content/uploads/2021/12/EU-RIVEN-SAMOOCKINKI.pdf>.
- [20] Solonenko, O. (2025). Manifestations of continuous traumatic stress among adolescents in war. *Psychological Perspectives*, 45, 152-160. doi: 10.29038/2227-1376-2025-45-sol.
- [21] Zasiakina, L., Griffin, A., Blakemore, S.-J., Hlova, I., & Bignardi, G. (2025). Prevalence of war-related posttraumatic stress disorder in adolescents: A systematic review and meta-analysis. *European Journal of Psychotraumatology*, 16(1), article number 2497167. doi: 10.1080/20008066.2025.2497167.
- [22] Zhdanova, I.V., & Reva, I.A. (2020). *Gender characteristics of adolescents' intrapersonal conflicts*. *Personality, Society, and Law*, 2020, 46-49.
- [23] Zhurba, K. (2022). War as a factor of influence on the meaningful life sphere of modern adolescents. *New Pedagogical Thought*, 110(2), 105-109. doi: 10.37026/2520-6427-2022-110-2-105-109.

Gender-specific characteristics of intrapersonal conflict in adolescents under conditions of chronic war-related stress

Viktoriia Stanishevskia

Senior Lecturer
Uman National University
20300, 1 Instytutska Str., Uman, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3324-8988>

◆ **Abstract.** This article presents the results of a theoretical and empirical study of the gender-specific characteristics of intrapersonal conflict in adolescents under conditions of chronic war-related stress. The relevance of the study is determined by the increasing psycho-emotional burden placed on adolescents during martial law, accompanied by heightened levels of anxiety, emotional tension, internal disorganisation, and disturbances in the processes of personal self-determination. The issue is of particular significance during adolescence, which is a sensitive period for the development of self-esteem, identity, and systems of interpersonal relationships. The aim of the study was to identify the gender-specific characteristics of adolescents' experience of intrapersonal conflict under conditions of prolonged war-related stress and to determine the specific characteristics of their emotional responses and methods of psychological adaptation. The theoretical analysis was based on contemporary scientific approaches to understanding intrapersonal conflict, the psychological characteristics of adolescence, and the impact of chronic stress on individual mental development. The empirical study was conducted among adolescents aged 13-16 years living under conditions of systematic exposure to war-related events. A set of psychodiagnostic methods was used to investigate the characteristics of intrapersonal conflict, focusing on the assessment of anxiety levels, self-esteem characteristics, frustration responses, coping strategies, and psychological defence mechanisms. Quantitative analysis methods and Student's t-test were employed for the statistical processing of the results. The empirical findings revealed gender-specific characteristics of intrapersonal conflict among adolescents under conditions of chronic war-related stress. It was established that girls demonstrated higher levels of trait anxiety (49 points) and state anxiety (50 points), a predominance of intropunitive reactions (62%), and greater use of the coping strategy of seeking social support (67%), whereas boys more frequently exhibited extrapunitive reactions (58%) and avoidance coping strategies (61%). The practical value of the study lies in the possibility of applying the findings to the development of gender-oriented programmes of psychological support and psycho-emotional assistance for adolescents under martial law. The results may be used by psychologists, social educators, and mental health professionals to prevent maladaptive manifestations, enhance resilience to stress, and promote the development of effective psychological adaptation strategies among adolescents.

◆ **Keywords:** adolescence; psychological defence mechanisms; resilience to stress; self-esteem; anxiety; coping strategies; psychological adaptation